ISSN 1211-8796

Acta Mus. Moraviae, Sci. geol.
CVII (2022): 2, 301–304, 2022

OHLÉDNUTÍ ZA PROFESOREM RUDOLFEM MUSILEM

Nejenom odborná veřejnost, ale určitě i ta laická zajímající se o přírodní prostředí a faunu v pravěku, s lítostí zaznamenala, že dne 23. února 2022 zemřel prof. RNDr. Rudolf Musil, DrSc., významný kvartérní paleontolog a geolog. Rozsah vědeckých zájmů profesora Musila byl obdivuhodný. Jako paleontolog se věnoval výzkumu kvartérních obratlovců (ptáků a především savců). Zabýval se jejich systematikou a vnitrodruhovými změnami, věnoval se obecným zákonitostem evoluce i procesům vymírání ve vztahu ke klimatickým změnám a vývoji přírodního prostředí v kvartéru. Velmi úzce tak řešil otázky týkající se nejen systematické paleontologie, ale i paleoekologie, biostratigrafie a tafonomie. Jeho monografické práce zaměřené na systematiku a evoluci rodů *Equus* a *Ursus* jsou dodnes cenným zdrojem informací o generace mladších vědců. Profesor Musil se intenzivně zajímal o kvartérní geologii a stratigrafii, kde se jeho výzkum zaměřil na problematiku sprašových komplexů a fosilních půd, zabýval se vývojem fluviální sedimentace včetně říčních teras a jako nadšený speleolog studoval vznik a vývoj jeskyní a jejich sedimentů, především v oblasti jím milovaného Moravského krasu.

Dlouhá životní pouť profesora Musila započala 5. 5. 1926 v Brně-Líšni. Po obecné škole vystudoval ve válečných letech 1937–1945 klasické gymnázium a v letech 1945–1949 pokračoval ve studiích na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity. Zde se věnoval zeměpisu a především přírodopisu, tedy kromě botaniky a zoologie také geologii, paleontologii, mineralogii a petrografii. Po vystudování univerzity R. Musil necelý rok učil na Chlapecké střední škole v Petřvaldě u Ostravy, na podzim 1950 nastoupil vojenskou základní službu. Po vojně se již do Petřvaldu nevrátil, začal pracovat na Geologicko-paleontologickém oddělení Moravského muzea v Brně, kde se už v roce 1952 stal doktorem přírodních věd (RNDr.). Moravskému muzeu zůstal Rudolf Musil věrný 24 let, a to až do konce roku 1976. V letech 1954–1971 byl vedoucím Geologicko-paleontologického oddělení, v letech 1972–1976 vedl z pozice ředitele celé muzeum. V průběhu služby v Moravském muzeu získal v roce 1960 hodnost kandidáta geologicko-mineralogických věd (CSc.), dále byl habilitován pro obor geologie kvartéru a paleontologie (v roce 1966) a stal se doktorem geologicko-mineralogických věd (DrSc.) v roce 1968. Na začátku roku 1977 se Rudolf Musil přesunul jako docent na Katedru geologie a paleontologie PřF UJEP (dnešní Ústav geologických věd PřF MU), kde na vedlejší pracovní poměr pracoval už v roce 1976. Řádným profesorem v oboru paleontologie byl jmenován v roce 1980 na Přírodovědecké fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Až do odchodu do důchodu v roce 1991 působil R. Musil na Přírodovědecké fakultě MU (tehdejší UJEP), v letech 1978–1989 vedl Katedru geologie a paleontologie. Ani v důchodovém věku ovšem profesor Musil kvartérní paleontologii a geologii neopustil, na Ústavu geologických věd PřF MU pracoval na částečné úvazky, v roce 2000 se stal emeritním profesorem.

Profesor R. Musil (drží v rukou brýle) spolu s dalšími účastníky exkurze pořádané v rámci Letní školy kvartérních studií v roce 2008. Foto: Martin Ivanov.

Výzkum jeskyně Za Hájovnou pod vedením prof. R. Musila v roce 2005. Foto: Nela Doláková.

Pedagogická činnost provázela profesora Musila víceméně po celý život, už v letech 1952–1953 vyučoval na Katedře geologie a paleontologie PřF UJEP systematickou paleontologii, v dalších letech přednášel o vývoji společenstev a druhů. Od roku 1960 vyučoval soustavně, a to systematickou paleontologii, úvod do paleontologie, evoluční systémy, a další předměty. Byl školitelem aspirantů ze zoopaleontologie, od roku 1965 externím učitelem na Ústavu archeologie a muzeologie Filosofické fakulty MU (UJEP). Byl vedoucím diplomových prací, členem i předsedou komisí pro obhajoby diplomových prací, také komisí pro státní závěrečné zkoušky i pro státní rigorózní zkoušky, členem nebo předsedou komisí pro obhajoby kandidátských disertačních prací (CSc.), členem komisí pro obhajoby doktorských disertačních prací (DrSc.), školitelem doktorandského studia, členem i předsedou komisí pro státní doktorské zkoušky i habilitačních komisí, oponentem habilitací.

Terénní výzkumy taktéž neoddělitelně patřily k životu pana profesora. V letech 1953–1955 zkoumal s doc. Karlem Valochem spraše v okolí Brna, dále prováděl výzkumy ve Vyškovském úvalu (1954–1956), zabýval se terasami Svitavy (1959–1961, opět s K. Valochem), dlouhodobě se věnoval problematice Stránské skály, kterou řešil v letech 1948–1975. Profesor Musil se s nadšením věnoval i otázkám jeskynní paleontologie a sedimentologie, výzkumy prováděl v mnohých jeskyních Moravského krasu, a to v jeskyni Pod hradem (s K. Valochem, 1956–1958), v jeskyni Žitného (1957), v jeskyni Barové (1956–1958), v jeskyni č. 4 ve Vratíkově (1960–1961), v Holštejně (1965) a v krasovém ostrůvku Lažánky u Tišnova (1973). Zvířecí osteologický materiál zpracovával i z jeskyní Švédův stůl (1959–1960), Kůlna (1967–1968 a 1986–1987) a Pekárna (1967–1968). Podílel se na mapování kvartéru na listech geologických map Ivančice, Hodonín, Brno, Kojetín, Protivanov a Moravský Krumlov v letech 1986–1993. Studoval také paleontologický materiál ze známých moravských gravettienských sídlišť – z Předmostí u Přerova, Pavlova a Dolních Věstonic. Po roce 2000 prováděl a vedl dlouhodobý komplexní terénní výzkum sedimentů jeskyně Za hájovnou (Javoříčský kras) a lomu Mokrá (Moravský kras). Účastnil se také mnoha mezinárodních výzkumných projektů a výzkumů na zahraničních lokalitách (Voigstedt, Süssenborn, Ehringsdorf, Taubach, Burgtonna, Weimar, Bilzingsleben, Meiningen, Oelknitz, Bärenkeller, Urdhöhle, Kniegrotte, Teufelsbrücke, Gamsenberg, Grubgraben). Byl členem mnoha mezinárodních společností, svazů, či unií, např. Paleoanthropology Society (USA), Hugo Obermaier-Gesellschaft (Německo), International Cave Bear Society (Rakousko), International Union for Quaternary Research, Nespos Society (Německo), Past Global Changes (Švýcarsko), International Union of Geological Sciences (IUGS) a Mezinárodní speleologické unie (UIS) – Commission on Archaeology and Palaeontology.

Nemá smysl se na těchto stránkách dlouze rozepisovat o všech konferencích, seminářích a sympoziích, kterých se profesor Musil účastnil. Velké množství jich však také organizoval, nebo spoluorganizoval, např. symposium o problémech pleistocénu v roce 1961, pracovní seminář k otázkám evoluce v roce 1971, celostátní konferenci „Perspektivy a rozvoj aplikované paleontologie“ (1980), nebo celostátní konferenci „Organismy a prostředí v geologické minulosti z hlediska paleoekologie, sedimentologie a geochemie“ (1982). V roce 1983 organizoval a vedl praktický terénní kurs navazující na konferenci „Vzájemné vztahy bio-, lito- a geofaktorů“, v letech 1983, 1985 a 1987 organizoval celostátní konference zaměřené na paleoekologii. V roce 1995 uspořádal profesor Musil poprvé konferenci Kvartér, pracovní seminář s mezinárodní účastí. Na tento první ročník pak navázaly další úspěšné ročníky pod profesorovým vedením, později pod vedením doc. M. Ivanova. Ze semináře Kvartér se stala velmi úspěšná každoroční podzimní tradice (s výjimkou dvou covidových let). Profesor Musil se aktivně účastnil všech těchto seminářů, včetně toho prozatím posledního, který proběhl 3. 12. 2021. V letech 2005–2010 pořádal Letní školy kvartérních studií, první ročník na Moravě, dále v Rakousku, v Německu, na Slovensku, v Polsku a poslední ročník v Čechách. Dlouhodobý výzkum v jeskyni Za Hájovnou (Javoříčský kras), v letech

2001–2016, pojal pan profesor jako praktický, metodický, výukový kurz pro vysokoškolské studenty. Pravidelně se účastnil také mezinárodního sympozia o jeskynních medvědech (International Cave Bear Symposium), naposledy v roce 2017.

Pan profesor Musil byl až do konce svých dní člověkem pracovitým a činorodým, o čemž svědčí mimo jiné i jeho velmi rozsáhlá publikační činnost. Kromě práce si však dokázal najít čas i na další aktivity, jako např. na skauting; skautskému hnutí zůstal věrný po celý život. Další jeho vášní byla také speleologie, byl aktivním jeskyňářem, členem několika speleologických skupin, později čestným členem České speleologické společnosti. Profesor Musil byl člověk přátelský, společenský a otevřený, jeho studenti i mladší kolegové si vždy cenili jeho vstřícného přístupu i ochoty podělit se o své letité zkušenosti. Vychoval řadu následovníků, kteří jsou dnes výbornými odborníky. Nikdy se nebál nových výzev a až do pozdního věku si udržel elán, nadšení a životní optimismus. Jeho odchodem ztrácíme nejenom mezinárodně uznávaného vědce, vynikajícího odborníka a učitele, ale také milého, přívětivého člověka se zájmem nejen o přírodu, ale i o společnost. S profesorem Rudolfem Musilem odchází velká generace kvartérních badatelů druhé poloviny 20. století. Čest jeho památce.

Martina Roblíčková a Martin Ivanov

Profesor Musil spolu s některými účastníky Letní školy kvartérních studií před travertinovou kupou v Gánovcích v roce 2008. Zleva: prof. K.-D. Jäger, prof. A. Wiśniewski, doc. K. Valoch, doc. P. Neruda, dr. J. Zychová, prof. R. Musil, dr. A. Mikołajczyková. Foto: Martin Ivanov.